

Autoplagiat – fakty i mity. Zagadnienia prawa autorskiego

Warszawa, 8 października 2020 r.

adw. Joanna Hetman-Krajewska

o czym będziemy mówić?

- Wybrane zagadnienia:

1. Treść prawa autorskiego jako prawa podmiotowego – autorskie prawa osobiste i autorskie prawa majątkowe.
2. Plagiat a autoplagiat – próba klasyfikacji.
3. Autoplagiat a naruszenie praw autorskich.
4. Autoplagiat w wypowiedziach doktryny prawniczej i judykatury.
5. Zarzut autoplagiatu w postępowaniach awansowych.

źródła prawa autorskiego

- ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych
- ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny
- prawo międzynarodowe (najważniejsze umowy multilateralne: konwencja berneńska, konwencja powszechna)
- prawo Unii Europejskiej (dyrektywy)

treść prawa autorskiego jako prawa podmiotowego (1)

- dualistyczna koncepcja prawa autorskiego jako prawa podmiotowego

treść prawa autorskiego jako prawa podmiotowego (2)

- autorskie prawa osobiste
- autorskie prawa majątkowe

autorskie prawa osobiste (art. 16 PrAut)

- więź twórcy z utworem
- nieograniczona w czasie
- niezbywalna
- niedziedziczna (ale wykonywane przez określony krąg podmiotów – art. 78 ust. 2-4 PrAut)

autorskie prawa majątkowe (art. 17 PrAut)

- wyłączone prawo do korzystania z utworu, rozporządzania prawami do utworu i pobierania wynagrodzenia
- ograniczone w czasie
- zbywalne
- dziedziczne

autorskie prawa osobiste

- Podstawowy katalog – art. 16 PrAut:
- 1) autorstwo utworu,
- 2) oznaczenie utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo,
- 3) nienaruszalność treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania,
- 4) decydowanie o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności,
- 5) nadzór nad sposobem korzystania z utworu.

plagiat a autoplaciat – próba klasyfikacji

- Plagiat
- pojęcie pozaustawowe
- wszelkie formy tzw. kradzieży własności intelektualnej
- Doktryna prawa autorskiego posługuje się pojęciem plagiatu w sytuacji naruszenia osobistego prawa twórcy do autorstwa utworu oraz do decydowania o sposobie oznaczania autorstwa utworu
- Delikt plagiatu – odpowiedzialność cywilna (art. 78, art. 79 PrAut), odpowiedzialność karna (art. 115 PrAut)
- Autoplaciat
- pojęcie pozaustawowe
- czy można coś ukraść samemu sobie?

klasyfikacja plagiatów

- 1) plagiat całkowity
(dotyczący całego utworu)
- 2) plagiat częściowy
(odnoszący się do fragmentów utworu)
- 1) plagiat jawny
(podmiot naruszający przywłaszcza utwór w niezmienionej postaci)
- 2) plagiat ukryty
(przejęcie utworu w jego zmodyfikowanej formie, która służy wytworzeniu wrażenia odrębności powstałego utworu; mimo zmiany zewnętrznej postaci utworu zachowane są jego najistotniejsze elementy)

plagiat a naruszenie praw autorskich (1)

- Co to jest naruszenie praw autorskich?
- Co to jest w ogóle naruszenie prawa podmiotowego?
- Przejście autorskich praw majątkowych:
 - 1) w drodze umowy
 - 2) w drodze dziedziczenia

plagiat a naruszenie praw autorskich (2)

- dwa podmioty:
 - 1) twórca, którego z utworem łączy faktyczna więź wyrażana prawem do autorstwa (albo następcą prawny twórcy), oraz
 - 2) niezwiązana z utworem osoba, która niesłusznie wskazuje siebie lub inną osobę jako autora utworu
- umyślnie lub nieumyślnie
- nie jest niezbędne wykazanie winy – wystarczy, że zachowanie sprawcy jest bezprawne

plagiat a prawo cytatu (art. 29 PrAut)

- **Art. 29.** Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów oraz rozpowszechnione utwory plastyczne, utwory fotograficzne lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym celami cytatu, takimi jak wyjaśnianie, polemika, analiza krytyczna lub naukowa, nauczanie lub prawami gatunku twórczości.

autoplgiat a naruszenie praw autorskich (1)

- Kiedy autoplgiat może stanowić naruszenie praw autorskich?
- autoplgiat – ponowne wykorzystanie własnego utworu bądź utworów przez ich autora, polegające na powieleniu ich w identycznej lub nieznacznie zmienionej formie zewnętrznej oraz udostępnieniu tak powstałego wytworu jako nowego i odrębnego dzieła
- zatajenie przez autora faktu dokonania samopowtórzenia (sfera motywacyjna sprawcy)
- oznaczone odwołanie się do własnej twórczości nie jest z reguły uznawane za autoplgiat
- cel: twórca dopuszczający się autoplgiatu robi to w określonym celu, np. dla przysporzenia sobie korzyści majątkowych

autoplagiat a naruszenie praw autorskich (2)

- „Nikt nie może być bowiem plagiatozem własnego dzieła” – J. Sieńczyło-Chlabicz i J. Banasiuk *Pojęcie i istota autoplagiatu w twórczości naukowej*, „Państwo i Prawo”, 2012, s. 18
- Autoplagiat nie jest plagiatem, ponieważ tekst pochodzi od osoby, która jest oznaczona jako twórca dzieła – V. Rieble *Das Wissenschaftsplagiat. Vom Versagen eines Systems*, Frankfurt am Main 2010, s. 32.

autoplagiat w wypowiedziach doktryny prawniczej i judykatury (1)

- Autopolagiat (publikacja duplikatowa, ang. *duplicate publication*) – takie doprowadzenie do ponownego rozpowszechnienia własnego utworu, kiedy nie ma na to zgody podmiotu uprawnionego w zakresie praw autorskich (D. David)
- „Dopóki autor nie przeniesie praw autorskich na inny podmiot, np. wydawcę, może na różne sposoby i formy wielokrotnie rozpowszechniać swój utwór. Dopiero gdy autor utraci majątkowe prawa autorskie, ponowne wykorzystanie utworu będzie stanowić naruszenie praw nabywcy tych praw i skutkować ponoszeniem odpowiedzialności z tego tytułu”. (S. Stanisławska-Kloc, *Plagiat i autoplagiat*, Biuro Analiz Sejmowych, Nr 16 (108), 27.7.2011 r., s. 4)

autoplgiat w wypowiedziach doktryny prawniczej i judykatury (2)

- Nawet wówczas, gdy doszło do rozporządzenia autorskimi prawami majątkowymi, a twórca powieła w kolejnym utworze omawianą już wcześniej tematykę lub prezentuje jej bardzo podobne ujęcie, nie będzie można mówić o autoplgiacie. Do naruszenia autorskich praw majątkowych nie dojdzie, jeżeli elementy identyczne bądź bardzo zbliżone do zawartych we wcześniejszym utworze znajdują uzasadnienie w koniecznym, wywołanym istotą tematu jego rozwinięciu, związanym z wykorzystaniem powszechnie znanych informacji. (J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 486.)

autoplagiat w wypowiedziach doktryny prawniczej i judykatury (3)

- W przypadku korzystania z własnej twórczości w kolejnych publikacjach nie można mówić o naruszeniu autorskich praw osobistych – z tych względów wykorzystanie własnego wcześniejszego utworu jest dozwolone. (M. Bisges, *Das Selbstplagiat im Urheberrecht*, „UFITA” nr 3/2008, s. 651.
- Konstytucyjna zasada swobody twórczości i badań naukowych, w tym swobody ogłaszania wyników badań naukowych w dowolnej formie (art. 73 Konstytucji). Swoboda ta nie może być bezwzględna, prowadząc do naruszenia praw osób trzecich. Zatem jeżeli twórca-pracownik naukowy przeniósł wcześniej autorskie prawa majątkowe do utworu naukowego na wydawcę, zawierając z nim umowę wydawniczą, nie może bez zgody tego podmiotu korzystać z wytworów własnej twórczości.

autoplgiat w wypowiedziach doktryny prawniczej i judykatury (4)

- Obszerność autoplgiatu: autoplgiat to wykorzystanie znaczących fragmentów wcześniejszej pracy bez informowania o tym
- „Autoplgiatem lub publikacją duplikatową jest sytuacja, kiedy autor wykorzystuje ponownie znaczące [podkreślenie moje – JHK] fragmenty wcześniej opublikowanych utworów bez odniesień do wcześniejszej publikacji”. W doktrynie znajdujemy również wypowiedzi, iż zjawisko autoplgiatu należy utożsamiać z pojęciem publikacji duplikatowej, co oznacza opublikowanie „tego samego bądź bardzo podobnego artykułu w kilku czasopismach”. (J. Giles, *Teaching on the Cheats*, „Nature” nr 435/2005, s. 258-259)

autoplagiat w wypowiedziach doktryny prawniczej i judykatury (5)

- W praktyce działalności naukowej badacz z reguły wypracowuje swój własny styl, język, jakim się posługuje w publikacjach naukowych, sposób konstruowania zdań. W związku z tym za dopuszczalne należy uznać występowanie pewnego stopnia podobieństwa w tekstach o charakterze naukowym.
- M. Roig, *Re-using text from one's own previously published papers: an explanatory study of potential self-plagiarism*, „Psychological Reports” nr 97/2005, s. 43-49.

autoplagiat w wypowiedziach doktryny prawniczej i judykatury (6)

- „Nie jest plagiatem dzieło powstałe w wyniku zupełnie odrębnego, niezależnego procesu twórczego, nawet jeżeli posiada treść i formę bardzo zbliżoną do innego utworu (...), ponadto ochronie podlega nie temat, a jego indywidualizacja”.
- wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15.9.1995 r., I ACr 620/95

Zarzut autoplagiatu w postępowaniach awansowych

- „Kodeks Etyki Pracownika Naukowego”, dokument wydany przez Komisję do spraw Etyki w Nauce i pochodzący z 2016 r. (II wydanie)
- część 4 „Nierzetelność w badaniach naukowych” – plagiat uznany za jedno z rażących przewinień, skutkujące koniecznością wszczęcia postępowania dyscyplinarnego (ust. 4.1).
- brak pojęcia autoplagiatu
- Część 3.3. pt. „Praktyki autorskie i wydawnicze” – zalecenie:
„Ponowne publikowanie tej samej pracy (lub istotnych jej części) może zostać zaakceptowane tylko za zgodą jej redaktorów i zawsze należy podać odwołanie do pierwszej publikacji pracy. Tego typu opracowania powiązane ze sobą treściowo w istotnych częściach i w istotnym zakresie należy uwzględniać w dorobku autora jako jedną pozycję”.
- Konkluzja: za nierzetelność naukową zostało uznane ponowne publikowanie tej samej pracy (lub istotnych jej części) bez odwołania się do pierwszej publikacji pracy.

kodeksy etyczne uczelni

- Kodeksy etyczne obowiązujące w danych uczelniach wyższych również odwołują się do postulatu poszanowania praw własności intelektualnej, piętnując zjawisko plagiatu. Jedynie w pojedynczych przypadkach posługują się również pojęciem autoplagiatu.

Akademicki Kodeks Wartości

- przyjęty na posiedzeniu Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 25 czerwca 2003 r.
- piętnuje zjawisko „jawnych plagiatów, czyli kradzieży cudzych owoców pracy, ale także innych, bardziej wyrafinowanych form żerowania na dorobku innych, w postaci kryptoplagiatów (posługiwania się cudzymi myślami, pomysłami i kategoriami bez podania źródeł) oraz bezceremonialnego dopisywania się do rezultatów cudzej pracy lub sugerowania wyższego od faktycznego stopnia udziału współautorskiego”
- pojęcie autoplageriatu – „wielokrotne sprzedawanie tych samych produktów”

inne kodeksy etyczne

- W innych kodeksach etycznych obowiązujących w danych uczelniach wyższych powszechnie występują odniesienia do kwestii poszanowania praw własności intelektualnej, piętnujące zjawisko plagiatu, jednak bez odnoszenia się do zjawiska autoplagiatu.
- Tak przykładowo: Kodeks Etyki Nauczyciela Akademickiego Uniwersytetu Gdańskiego (Załącznik nr 1 do uchwały nr 40 Senatu Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 28 czerwca 2007 roku), Kodeks Etyki Pracowników Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

autoplagiat jako zjawisko prawa autorskiego? – konkluzje

- synonimy: „samocytowanie”, „autocytowanie”, „samopowielenie”, „autopowielenie”, „kryptopowtórzenie” czy „autopowtórzenie”
- autoplagiat $\neq$ naruszenie praw wyłącznych na gruncie prawa autorskiego
- Pojęcie autoplagiatu nie funkcjonuje w polskim systemie prawa autorskiego, a jego występowanie w nomenklaturze stosowanej przy ocenie dorobku naukowego należy uznać za szkodliwe.
- Regulacje prawa autorskiego nie zakazują powielenia przez twórcę pewnych elementów własnego dorobku w kolejnych utworach. Zjawisko takie jest szczególnie częste i zasadniczo uzasadnione w obszarze twórczości naukowej, w ramach której autor-naukowiec rozwija wcześniej omawiane zagadnienia czy z nimi polemizuje, przytaczając znane wcześniej wyniki badań i ich analizy, stanowiące elementy jego dorobku naukowego.
- Na gruncie prawa autorskiego warstwa treści dzieła, w tym jego tematyka nie podlegają ochronie, tą bowiem jest objęta indywidualizacja treści dzieła, czyli nadana warstwie treściowej forma.

zarzut autoplagerii a naruszenie dóbr osobistych

- pojęcie autoplagerii – znaczny ładunek stygmatyzujący, szczególnie w odniesieniu do naukowca
- naruszenie dóbr osobistych twórcy takich jak:
 - - prawo do dobrego imienia,
 - - prawo do godności,
 - - prawo do niezakłóconego wykonywania działalności zawodowej czy prawo do twórczości naukowej

Pytania?

Dziękuję za uwagę!

adw. Joanna Hetman-Krajewska
joannahetman@patrimonium.com.pl

